

การกำหนดให้ความผิดฐานฉ้อโกงแรงงานเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน

สุนิษา ภาคีสัน^{*1}

อาจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์^{**2}

บทคัดย่อ

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม มนุษย์ไม่อาจอยู่ได้โดยลำพังตนเองคนเดียวตลอดไป และโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน เมื่อมนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันการกระทบกระทั่งกันไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งจะต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา กฎหมายอาญาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงมีความสำคัญมาก

ลักษณะของกฎหมายอาญาในทางกฎหมายจัดเป็นกฎหมายมหาชนว่าด้วยความผิดและโทษอาญา เป็นบทบัญญัติถึงความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ แม้การกระทำความผิดบางอย่างจะได้กระทำตรงต่อเอกชนให้ได้รับความเสียหายก็ดี การกระทำความผิดนั้นก็ยังได้ชื่อว่ากระทบกระเทือนต่อมหาชนเป็นส่วนรวม ถึงขนาดที่รัฐต้องเข้าดำเนินการป้องกันและปราบปรามได้เอง โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมากล่าวโทษ ยกเว้นแต่ความผิดบางประเภทที่เรียกว่า ความผิดอันยอมความได้เท่านั้น ซึ่งมีลักษณะประกอบด้วยเหตุผลอันเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายบางประการ ควรที่รัฐจะเข้าดำเนินการก็ต่อเมื่อเอกชนผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ขึ้นก่อน

ในประมวลกฎหมายอาญาได้แบ่งประเภทของความผิดอาญาตามลักษณะของความผิดคือ ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้ ซึ่งความผิดใดจะเป็นความผิดอันยอมความได้กฎหมายจะระบุไว้เป็นการเฉพาะ ความผิดที่มีได้ระบุว่าเป็นความผิดอันยอมความได้คือความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความผิดอาญานั้นโดยหลักแล้วต้องถือว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ในกรณีที่เป็นการผิดอันยอมความได้กฎหมายจะบัญญัติเป็นข้อยกเว้น ซึ่งจะมีผลในการดำเนินคดีต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องสิทธิการเริ่มคดีอาญาหรืออาจจะเรียกว่าเงื่อนไขในการดำเนินคดีและสิทธิในการระงับคดี ในกรณีของการฟ้องคดีอาญา การถอนฟ้อง การยอมความ เป็นต้น อันมีลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้

จากการศึกษาพบว่า ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ในความผิดฐานฉ้อโกงแรงงาน ตามมาตรา 344 มีลักษณะของการกระทำที่ไม่รุนแรงแต่ผลกระทบของการกระทำกลับส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นส่วนรวมมากกว่าผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ดังนั้น การที่กฎหมายอาญากำหนดให้ความผิดฐานนี้เป็นความผิดอันยอมความได้จึงไม่มีความเหมาะสม จึงเห็นควรแก้ไขให้ความผิดฐานนี้อิงแรงงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344 จากเดิมกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ให้เปลี่ยนเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม มนุษย์ไม่อาจอยู่ได้โดยลำพังตนเองคนเดียวตลอดไป และโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน เมื่อมนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันการกระทบกระทั่งกันไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งจะต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา กฎหมายอาญาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงมีความสำคัญมาก และการใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต้องกระทำเฉพาะเท่าที่จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เพราะหากมีการบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นใช้อย่างพร่ำเพรื่อแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนจนเกินความจำเป็นอันไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย กฎหมายอาญาจึงไม่เพียงแต่มุ่งจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น แต่กฎหมายอาญาจะต้องเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแม้จะกระทำได้ แต่จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ ซึ่งประเทศไทยได้แบ่งประเภทของความผิดอาญาตามลักษณะของความผิดคือ แบ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้ ซึ่งความผิดอาญาแผ่นดินมีลักษณะเป็นการกระทำที่มีความรุนแรงและผลของการกระทำจะกระทบต่อความสงบสุขเรียบร้อยของสังคมโดยรวม จึงเป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าคุ้มครองผู้เสียหาย แม้ผู้เสียหายจะได้รับผลโดยตรงจากการกระทำผิดก็ตาม แต่ความผิดอันยอมความได้เป็นความผิดที่มีลักษณะของการกระทำที่ไม่รุนแรงและผลของการกระทำไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม จึงเป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริงซึ่งความผิดใดจะเป็นความผิดอันยอมความได้กฎหมายจะระบุไว้เป็นการเฉพาะ ความผิดที่มีได้ระบุว่าเป็นความผิดอันยอมความได้คือความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความผิดอาญานั้นโดยหลักแล้วต้องถือว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ในกรณีที่เป็นความผิดอันยอมความได้กฎหมายจะบัญญัติเป็นข้อยกเว้น ซึ่งจะมีผลในการดำเนินคดีต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องสิทธิการเริ่มคดีอาญาหรืออาจจะเรียกว่าเงื่อนไขในการดำเนินคดีและสิทธิในการระงับคดี ในกรณีของการฟ้องคดีอาญา การถอนฟ้อง การยอมความ เป็นต้น อันมีลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 344ความผิดฐานนี้อิงแรงงานก็เป็นมาตราหนึ่งที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้

การแบ่งประเภทความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้

การที่จะบัญญัติให้ความผิดฐานใดฐานหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้หรือความผิดอาญาแผ่นดินนั้น อาจจะพิจารณาได้จากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. พิจารณาตามหลักการดำเนินคดีอาญา

โดยพิจารณาตามแนวความคิดในทางกฎหมายอาญาวิธีบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้การดำเนินคดีแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ซึ่งได้แก่การดำเนินคดีจะต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม โดยมีแนวความคิดดังต่อไปนี้

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในสมัยก่อนเป็นเรื่องที่เอกชนผู้ได้รับความเสียหายหรือผู้ใกล้ชิดผู้เสียหายต้องดำเนินการกันเอง กฎหมายในยุคก่อนมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อจัดระเบียบในการจัดการกับข้อขัดแย้งระหว่างเอกชนสองฝ่ายแทนที่จะให้ทั้งคู่ใช้กำลังแก้แค้นกันเอง บทบาทของรัฐจะจำกัดเฉพาะการเป็นคนกลางตัดสินความถูกต้องให้แก่คู่ความเท่านั้นซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีที่คำนึงถึงเฉพาะส่วนได้เสียบุคคลเป็นหลักไม่มีส่วนได้เสียของสังคมเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยมีเพียงผู้เสียหายหรือเครือญาติของผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้อง บุคคลอื่นนอกจากนี้ไม่มีส่วนได้เสียจึงไม่มีสิทธิฟ้อง

(2) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

เป็นหลักการดำเนินคดีที่ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นหน่วยหนึ่งของรัฐหรือสังคม ถ้ามีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ประชาชนทุกคนมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ด้วย และถือว่าหน้าที่ในการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาเป็นของประชาชน จึงทำให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย

(3) หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ

เป็นหลักการที่มีแนวความคิดทางอรรถประโยชน์นิยม คือการกระทำใดที่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสังคมรัฐซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจะต้องเข้าไปดำเนินการป้องกันการกระทำที่กระทบกระเทือนสังคมโดยจะมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของสมาชิกในสังคมหรืออาจเรียกว่า ประโยชน์สาธารณะ ประเทศที่ใช้หลักดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ส่วนมากจะมีหน่วยงานของรัฐซึ่งเรียกว่า “พนักงานอัยการ” มีสถานภาพเป็นตัวแทนของรัฐซึ่งประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักส่วนการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นหลักรอง เพราะการกระทำความผิดทางอาญาทุกความผิดเป็นการกระทบกระเทือนต่อสังคม และก็ได้ออมรับการให้เอกชนผู้เสียหายฟ้องร้องได้ด้วย เท่ากับยอมรับหลักของการดำเนินคดีโดยประชาชนว่าใครๆ ก็เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้นั่นเอง

2. พิจารณาคุณธรรมทางกฎหมาย

“คุณธรรมทางกฎหมาย” ไม่ใช่สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่เป็นสิ่งที่ปรากฏในทางความคิดหรือเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรม คือเป็นสิ่งที่ป็น “ประโยชน์” หรือสิ่งที่ป็น “คุณค่า” ดังนั้นในการที่จะให้สังคมมีความผาสุก มนุษย์ทุกคนต้องเคารพและไม่ละเมิดประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน การละเมิดประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันจึงเป็นการละเมิดคุณธรรมทางกฎหมาย ฉะนั้นคุณธรรมทางกฎหมายจึงหมายถึงประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันที่กฎหมายคุ้มครอง ซึ่งการแบ่งแยกคุณธรรมทางกฎหมายออกเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลหรือที่เป็นส่วนรวมมีผลต่อการพิจารณาเรื่องผู้เสียหายกล่าวคือ ผู้ใดจะเป็นผู้เสียหายที่ถูกกระทบจากการกระทำผิดได้ จะต้องขึ้นอยู่กับว่าเขาผู้นั้นเป็นผู้ถือ หรือเจ้าของคุณธรรมทางกฎหมายนั้นหรือไม่ จึงต้องพิจารณาในเบื้องต้นว่าอะไรคือคุณธรรมทางกฎหมายของบทบัญญัติความผิดอาญานั้นและพิจารณาขั้นต่อไปว่า คุณธรรมทางกฎหมายนั้นเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวมหรือเป็นส่วนบุคคล ถ้าหากเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ถือว่ามหาชนหรือสังคมเท่านั้นป็น ผู้เสียหายจึงป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่จะเข้าดำเนินการ แต่ถ้าคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลแล้ว จะต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าผลของการกระทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือสังคมมากกว่ากัน ถ้าสังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายมากกว่าก็ถือว่ามีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ถ้าหากผลจากการกระทำผิดดังกล่าว กระทบกระเทือนต่อบุคคลผู้เสียหายที่แท้จริงมากกว่าความเสียหายที่สังคมได้รับก็ควรปล่อยให้ป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะตัดสินใจเองว่าสมควรเอาโทษผู้กระทำผิดหรือไม่ และในกรณีลักษณะเช่นนี้ผู้ป็นเจ้าของคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลอาจสละได้

ซึ่งในการบัญญัติความผิดฐานต่าง ๆ นั้นจะมี “คุณธรรมทางกฎหมาย” ป็นพื้นฐานในทางความคิดด้วยเสมอไม่ว่าผู้บัญญัติจะได้คำนึงถึง “คุณธรรมทางกฎหมาย” ก่อนการบัญญัติหรือไม่ก็ตาม เพราะ “ความผิดอาญา” มาจาก “ปทัสถาน” และ “ปทัสถาน” มาจาก “คุณธรรมทางกฎหมาย” การประพฤติด “ปทัสถาน” บางอย่างอาจยังไม่กระทบต่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมที่ร้ายแรงพอที่สมควรกำหนดป็นความผิดอาญาก็ได้ ฉะนั้น “คุณธรรมทางกฎหมาย” ที่ได้รับการยกระดับขึ้นป็น “คุณธรรมทางกฎหมาย” ในทางกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะในกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอาญาอื่นล้วนแล้วแต่ป็น “คุณธรรมทางกฎหมาย” ที่สำคัญที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมทั้งสิ้น และด้วยเหตุดังนั้นจึงต้องคุ้มครอง “คุณธรรมทางกฎหมาย” ที่สำคัญนั้นด้วยกฎหมายอาญา ซึ่ง “คุณธรรมทางกฎหมาย” ไม่ใช่สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่ป็นสิ่งที่ป็น “ภาพในทางความคิด” ซึ่งเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรม กล่าวโดยเฉพาะ “คุณธรรมทางกฎหมาย” ป็นสิ่งที่ป็น “ประโยชน์” หรือป็นสิ่งที่ป็น “คุณค่า” ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ดังนั้นในการที่จะให้สังคมมีความผาสุก มนุษย์ทุกคนต้องเคารพและไม่ละเมิดประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน การละเมิดประโยชน์หรือ

คุณค่าของการอยู่ร่วมกันจึงเป็นการละเมิดคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งคุณธรรมทางกฎหมายแบ่งออกเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลและคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ถ้าหากเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ถือว่ามหาชนหรือสังคมเท่านั้นเป็นผู้เสียหายจึงเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่จะเข้าดำเนินการ แต่ถ้าคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลแล้ว จะต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าผลของการกระทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือสังคมมากกว่ากัน ถ้าสังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายมากกว่าก็ถือว่าผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่หากผลจากการกระทำผิดดังกล่าว กระทบกระเทือนต่อบุคคลผู้เสียหายที่แท้จริงมากกว่าความเสียหายที่สังคมได้รับก็ควรปล่อยให้สิทธิของผู้เสียหายที่จะตัดสินใจเองว่าสมควรเอาโทษผู้กระทำผิดหรือไม่ และในกรณีลักษณะเช่นนี้ผู้เป็นเจ้าของคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลอาจสละได้และศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฐ นคร ได้อธิบายว่าความผิดใจจะควรบัญญัติให้เป็น “ความผิดอันยอมความได้” ควรมีกรอบความคิดในทางนิติบัญญัติและในหลักการความผิดอันยอมความได้ควรมีลักษณะสามประการคือ 1. เป็นความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อย 2. เป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากที่พึงเคารพในเจตจำนงของผู้เสียหาย หรือมี “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลโดยแท้” และ 3. เป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง

ความผิดอาญาฐานฉ้อโกงแรงงาน

แต่เดิมการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงของไทยมีลักษณะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางแพ่งของเอกชน การฉ้อโกงระหว่างราษฎรเป็นเรื่องที่เรียกร้องได้เฉพาะทางแพ่งเท่านั้นไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา ตามกฎหมายตราสามดวงการรับโทษที่จะเป็นความผิดอาญาจะต้องเป็นการฉ้อเกี่ยวกับของหลวงหรือเกี่ยวกับราชการ ถ้าราษฎรฉ้อกันเองถือเป็นความผิดทางแพ่งเท่านั้น กฎหมายตราสามดวงไม่ได้แบ่งแยกลักษณะทางแพ่งและทางอาญาออกจากกันอย่างชัดเจน การยึดทรัพย์ผู้แพคดีคนที่แพ้ความแต่ไม่ใช้เงินตามคำตัดสิน จะต้องถูกจับมาใส่ตารางเพื่อเร่งเอาเงิน ซึ่งเป็นความอาญาไป จนกระทั่งมีประกาศ ร.ศ.119ซึ่งถือเป็นเริ่มต้นของการแยกลักษณะกฎหมายอาญาออกจากกฎหมายแพ่งอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127ซึ่งมีลักษณะเป็นประมวลกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทย และกฎหมายลักษณะอาญานี้ก็นับว่าเป็นกฎหมายที่ทันสมัยยิ่งในขณะนั้น เพราะได้นำหลักกฎหมายอาญาอันเป็นที่นิยมอยู่ในประเทศต่างๆ ในขณะนั้นมาพิจารณาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์สภาพแวดล้อมของไทยเมื่อกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ได้บังคับใช้มาเป็นระยะเวลาอันพอสมควรทำให้แนวคิดหรือหลักการในเรื่องการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป จึงได้มีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 และในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการตราประมวลกฎหมายอาญานับปัจจุบันขึ้น โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 ซึ่งประมวลกฎหมายอาญานี้ไม่ได้แก้ไขกฎหมายลักษณะอาญาเป็นมาตราๆ ไป แต่ได้ร่างขึ้นใหม่ทั้งฉบับซึ่งวิธีร่างก็ทำโดยดำเนินการตรวจสอบกฎหมาย

ลักษณะอาญาเดิมว่ามีข้อขาดตกบกพร่องหรือไม่ ควรแก้ไขอย่างไร โดยเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญาของต่างประเทศซึ่งความผิดฐานฉ้อโกงประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ในลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตั้งแต่มาตรา 341 ถึงมาตรา 348 โดยความผิดฐานฉ้อโกงแรงงานบัญญัติไว้ในมาตรา 344 ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งจากการที่ได้ศึกษาความผิดฐานนี้ พบว่า มาตรานี้เป็นบทบัญญัติขึ้นใหม่ ไม่มีในกฎหมายลักษณะอาญาเดิม เพราะผู้บัญญัติประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเพิ่มเติมขึ้นใหม่โดยเห็นว่าเป็นการกระทำที่สมควรจะมีโทษ

เมื่อพิจารณาลักษณะความผิดและองค์ประกอบของความผิดฐานฉ้อโกงแรงงานตามมาตรา 344 พบว่ามีลักษณะคล้ายกับความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา 341 แต่เนื่องจากไม่เข้าลักษณะตามมาตรา 341 เพราะผู้กระทำความผิดต้องการได้แรงงานของผู้อื่นโดยไม่ใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้าง หรือโดยจะใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกัน ซึ่งมีได้ต้องการทรัพย์สินของผู้อื่น แต่ต้องการแรงงานของผู้อื่น และองค์ประกอบของจำนวนผู้เสียหายต้องมีสิบคนขึ้นไปจึงจะเป็นความผิดฐานนี้ ซึ่งในความเป็นจริงการถูกฉ้อโกงแรงงานอาจจะมีจำนวนผู้ถูกหลอกลวงไม่ถึงสิบคนก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น จะทำให้ผู้ถูกหลอกลวงไม่สามารถฟ้องร้องเอาผิดในทางอาญารฐานนี้ได้ นอกจากจะฟ้องร้องว่ากล่าวกันในทางแพ่ง ซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้างก็มีฐานะด้อยกว่าผู้จ้างและมีความเสียเปรียบทางเศรษฐกิจอยู่แล้ว อาจจะไม่มีการฟ้องร้องสินพ้อที่จะดำเนินคดีได้ หรือค่าแรงงานหรือค่าจ้างที่ถูกโกงไปแต่ละคนอาจเป็นจำนวนเงินเพียงเล็กน้อย จึงไม่ใส่ใจเอาความ ประกอบกับลูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงานอาจจะเห็นว่าการไปฟ้องร้องเป็นคดีความกันในศาลจะทำให้สูญเสียเวลาทำงานหรือเวลาทำมาหากิน จึงไม่อยากดำเนินคดี เลยเป็นช่องทางให้พวกมิจฉาชีพนั้นหากินโดยมิชอบ โดยบุคคลเหล่านี้มักจะเป็นพวกผู้รับเหมารายย่อย ๆ หรือพวกผู้รับเหมาช่วงเที่ยวหลอกลวงคนงานจากที่ต่าง ๆ มาทำงานให้ตน พอถึงกำหนดจ่ายเงินก็บิดเบือนไม่ยอมจ่ายให้ ทำให้ผู้ถูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงานได้รับความเดือดร้อน ประกอบกับการที่กฎหมายกำหนดองค์ประกอบจำนวนผู้เสียหายไว้ถึงสิบคนขึ้นไป แสดงว่ากฎหมายต้องการคุ้มครองประชาชนส่วนมากและเมื่อนำกรอบความคิดในหลักการของความผิดอันยอมความได้ของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฐนกร มาพิจารณาแล้ว พบว่าความผิดฐานฉ้อโกงแรงงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344 นี้ ไม่สมควรกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้อีกต่อไป เนื่องจากเมื่อพิจารณาคุณธรรมทางกฎหมายหรือสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองของความผิดฐานนี้แล้วจะพบว่ากฎหมายต้องการคุ้มครองแรงงานของบุคคลอื่น ซึ่งถึงแม้จะเป็นคุณธรรมทางกฎหมายในทางส่วนบุคคลก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของความผิดฐานนี้แล้ว จะพบว่ากฎหมายได้กำหนดให้มีจำนวนบุคคลผู้เสียหายไว้ตั้งแต่สิบคนขึ้นไป จึงเห็นได้ว่ากฎหมายต้องการคุ้มครองบุคคลจำนวนมาก และเมื่อพิจารณาถึงความเสียหายของความผิดฐานนี้ คือการไม่ใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างหรือโดยจะใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างต่ำกว่าที่ตกลงกันแล้ว ความเสียหายจะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมมากกว่าผลกระทบต่อส่วนตัว เพราะแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการ

สร้างชาติ สร้างสังคม สร้างเศรษฐกิจ ให้เจริญก้าวหน้า เมื่อแรงงานไม่ได้รับค่าแรงงานหรือค่าจ้าง หรือได้ต่ำกว่าที่ตกลงกันแล้ว แรงงานหรือลูกจ้างก็จะไม่มีกำลังซื้อ อันจะส่งผลต่อการขยายตัวหรือ การลงทุนการผลิต เศรษฐกิจของประเทศโดยรวม กฎหมายอาญาซึ่งมีภารกิจในการคุ้มครองการ อยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมจึงควรหันมาให้ความสำคัญและคุ้มครองแรงงานซึ่งมีฐานะทาง เศรษฐกิจและอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาต่อยกกว่านายจ้างให้มากขึ้น

ในความผิดฐานฉ้อโกงตามกฎหมายต่างประเทศ คือประเทศเยอรมันความผิดฐาน ฉ้อโกงเป็นความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งข้อความคิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้รับการคุ้มครอง ในทางตำรามีสองความเห็น ความเห็นแรก เป็นข้อความคิดของทรัพย์สินในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเห็น ว่า ทรัพย์สิน หมายถึง ทุก ๆ สมบัติของบุคคลที่มีคุณค่าทางการเงินในแง่ของเศรษฐกิจ เช่น สิทธิ เรียกรอ้ง กรรมสิทธิ์ การครอบครอง ซึ่งแรงงานเป็นการครอบครองที่มีคุณค่าในทางเศรษฐกิจ ความเห็นที่สองคือ ข้อความคิดของทรัพย์สินในทางนิติเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นว่า กฎหมายอาญาไม่อาจ ให้ความคุ้มครองในสิ่งที่กฎหมายไม่ให้การยอมรับ เช่น การหลอกใช้แรงงาน ที่มีวัตถุประสงค์ เป็นการต้องห้ามหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี โดยมีเจตนาที่จะไม่จ่ายเงิน เช่น ไปเที่ยวผู้หญิงและ หลอกโสเภณีว่าจะให้เงิน โดยที่ไม่มีเจตนาที่จะจ่ายเงินมาตั้งแต่แรก เช่นนี้ การใช้แรงงานของ โสเภณีไม่ได้รับการคุ้มครองเพราะการใช้แรงงานดังกล่าวไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและ การเรียกรอ้งค่าจ้างเป็นโมฆะ แต่ในทางกลับกันกรณีนี้ถ้าเป็นข้อความคิดในทางเศรษฐกิจจะได้รับการ คุ้มครอง จึงเห็นได้ว่าตามกฎหมายเยอรมัน แรงงาน ก็อยู่ในข้อความคิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ ได้รับการคุ้มครอง เพราะถือว่าแรงงานเป็นการครอบครองที่มีคุณค่าในทางเศรษฐกิจ และ ความผิดฐานฉ้อโกงของประเทศเยอรมันไม่ได้บัญญัติแยกออกเป็นความผิดอาญฐานฉ้อโกง ทั่วไปกับความผิดอาญฐานฉ้อโกงแรงงานเช่นเดียวกับของประเทศไทย แต่ความผิดที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงแรงงานก็รวมอยู่ในความผิดฐานฉ้อโกงทั่วไป และประเทศเยอรมันแต่เดิมมีแนวความคิด ในการกำหนดความผิดอาญาโดยแบ่งระดับความร้ายแรงของความผิดออกเป็น 3 ระดับ ต่อมาได้แยก ความผิดลหุโทษออกมาต่างหาก โดยตราเป็น “พระราชบัญญัติว่าด้วยการละเมิดต่อระเบียบ” ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อพิจารณาว่า “การที่จะเป็นความผิดทางอาญาได้ควรจะมีการกระทำที่เป็นการ ละเมิดในทางศีลธรรมด้วย” ซึ่งความผิดลหุโทษนั้นยังขาดการกระทำในลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ความผิดอาญาของประเทศเยอรมันจึงเหลือเพียง 2 ประเภท 1. ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ ได้แก่ ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้อง ระวางโทษที่หนักกว่านั้น และ 2. ความผิดอาญาที่มีโทษปานกลาง (Vergehen) ซึ่งได้แก่ ความผิด อาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับส่วนการ ดำเนินคดีอาญาของประเทศสาธารณรัฐเยอรมันจะเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่บุคคลอาจเริ่มดำเนิน คดีอาญาได้ในขอบเขตจำกัด คือเป็นความผิดที่กระทบต่อบุคคลผู้เสียหายโดยตรงมากกว่ากระทบ ต่อสังคม ซึ่งความผิดเช่นนี้รัฐจะดำเนินคดีจะต้องมีอำนาจ โดยขึ้นอยู่กับความประสงค์ของ ผู้เสียหายหรือผู้ถูกประทุษร้ายเป็นสำคัญ เท่ากับหลักกฎหมายเยอรมันยังยอมรับหลักการ

ดำเนินคดีโดยเอกชนด้วยเช่นกันความผิดที่รัฐอนุญาตให้เอกชนมีบทบาทในการดำเนินคดีมี 2 ประเภทได้แก่ 1. ความผิดที่ผู้เสียหายต้องแจ้งความร้องทุกข์ 2. ความผิดที่ผู้เสียหายหรือเอกชนสามารถฟ้องคดีได้ซึ่งความผิดที่ผู้เสียหายต้องแจ้งความร้องทุกข์คือความผิดที่ต้องการคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายเพื่อให้การดำเนินคดีถูกต้องตามกฎหมายแยกเป็น 2 กรณีคือความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ (Antrags delikte) กับความผิดที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจ (Ermachtigungsdelikt) ซึ่งผู้เสียหายจะต้องดำเนินการร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนและสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ก่อนการดำเนินคดีจะถึงที่สุด อันมีลักษณะคล้ายกับ “ความผิดอันยอมความได้” ตามระบบกฎหมายอาญาของไทยเราและประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สิน แต่ไม่ได้มีการแยกหมวดความผิดออกเป็นความผิดฐานฉ้อโกงต่างหากดังเช่นของประเทศเยอรมันและของประเทศไทย แต่ความผิดฐานฉ้อโกงจะรวมอยู่ในหมวดฐานลักขโมย (Larceny) ซึ่งการฉ้อโกงไม่ได้คุ้มครองเพียงทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการให้ความคุ้มครองถึงการได้ไปซึ่งแรงงานด้วย และความผิดฐานนี้เป็นความผิดชั้น feloniously ประเทศสหรัฐอเมริกา ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มีการกำหนดความผิดอาญา โดยแบ่งออกเป็นความผิดที่ร้ายแรง คือ มหันตโทษ หรือ Felonies ความผิดที่ไม่ร้ายแรง คือ ลหุโทษ หรือ Misdemeanor และความผิด Infractions เป็นความผิดเกี่ยวกับการละเมิดข้อบังคับ โดยการกระทำความผิดในกรณีที่ไม่จ่ายค่าแรงงานถือว่าเป็นความผิดต่อรัฐและมีโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษปรับและโทษจำคุกถ้าไม่เกิน 2,350 ดอลลาร์ หรือน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2,350 ดอลลาร์ ให้ถือว่าเป็นความผิดชั้น Misdemeanor และการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นอำนาจของรัฐ โดยถือหลักว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมสังคมจึงเป็นผู้เสียหายโดยตรงไม่ใช่เอกชนผู้เป็นเหยื่อของการกระทำความผิด สหรัฐอเมริกาจึงไม่มีความผิดประเภทยอมความได้ และศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้เคยประกาศไว้ในหลายคดีว่าผลประโยชน์ของรัฐและสังคมย่อมอยู่เหนือกว่าผลประโยชน์ของเหยื่อในการกระทำความผิด การที่รัฐฟ้องคดีนั้นจึงเป็นการกระทำไปเพื่อสังคมมิใช่เพื่อพยานผู้กล่าวโทษ

ประเด็นสุดท้าย เรื่องการกำหนดโทษในความผิดฐานฉ้อโกงแรงงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344 กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษกำหนดให้มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งความผิดฐานฉ้อโกงแรงงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344 ได้ร่างขึ้นมาและมีผลใช้บังคับใช้ตั้งแต่ปี 2500 ซึ่งปัจจุบันก็ล่วงเลยมากกว่า 50 ปี โดยที่ยังไม่เคยมีการแก้ไขปรับปรุงเลย เมื่อพิจารณาจำนวนโทษปรับที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ปรับไม่เกิน 6,000 บาทแล้ว เห็นว่าไม่สอดคล้องกับมูลค่าของเงินในปัจจุบันที่เพิ่มสูงขึ้นจากแต่ก่อน ประกอบกับรัฐได้มีประกาศเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดให้ลูกจ้างมีสิทธิได้รับค่าจ้างวันละไม่ต่ำกว่า 300 บาท เมื่อคิดรายได้อันต่อเนื่องแล้วบุคคลหนึ่งจะได้รับค่าแรงไม่น้อยกว่า 9,000 บาท ซึ่งเกินกว่าค่าปรับสูงสุดของกฎหมาย คือ 6,000 บาทแล้ว และความผิดฐานนี้มีจำนวนบุคคลที่ได้รับความเสียหายตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป จึงเห็นได้ว่ามีบุคคลที่ได้รับความเสียหาย

เป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กรณีเรื่องการกำหนดโทษโดยเฉพาะโทษปรับ ยกตัวอย่าง เช่น กรณีตามมาตรา 90 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่ค่าจ้างขั้นต่ำมีผลใช้บังคับแล้ว ห้ามมิให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างน้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดซึ่งถ้านายจ้างฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 144 จะเห็นว่าบทลงโทษของกฎหมายคุ้มครองแรงงานแตกต่างจากกฎหมายอาญาอย่างมาก ทั้งที่โทษจำคุกไม่สูงแต่โทษปรับสูงมากซึ่งการนำโทษปรับมาใช้ในการลงโทษทางอาญานั้น ถ้าโทษปรับมีจำนวนน้อยเกินไป เมื่อเทียบกับเงินหรือผลประโยชน์ของผู้กระทำความผิดที่จะได้ไป ผู้กระทำความผิดอาจตัดสินใจกระทำความผิดนั้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักทางเศรษฐศาสตร์ของอาชญากรรม (The economic model of crime) ของ Becker ที่ว่าอาชญากรทุกคนล้วนแต่มีเหตุผลในการกระทำความผิด โดยการตัดสินใจกระทำความผิดของอาชญากรนั้นขึ้นอยู่กับว่า “ผลประโยชน์คาดหวัง” (expected gain) ที่อาชญากรคาดว่าจะได้รับมีความสัมพันธ์อย่างไรกับ “การลงโทษคาดหวัง” (expected punishment) ที่อาชญากรคาดว่าจะได้รับ ซึ่งหากผลประโยชน์ที่อาชญากรจะได้รับมีปริมาณมากกว่าการลงโทษที่อาชญากรจะได้รับ อาชญากรนั้นจะประกอบอาชญากรรมขึ้น ในทำนองตรงกันข้าม ถ้าผลประโยชน์ที่คาดหวังจะได้รับมีปริมาณน้อยกว่าโทษที่อาชญากรจะได้รับ อาชญากรก็จะถูกยับยั้ง (deter) โดยกฎหมายและจะไม่ประกอบอาชญากรรมนั้น ดังนั้น หากรัฐไม่ต้องการให้มีอาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคม รัฐสามารถทำได้สองประการ คือ ประการที่หนึ่ง รัฐต้องเพิ่มต้นทุนของอาชญากรในการประกอบอาชญากรรม เช่น เพิ่มโทษให้สูงขึ้น ประการที่สอง รัฐต้องลดผลประโยชน์ที่อาชญากรจะได้รับ เช่น ตัดโอกาสในการที่อาชญากรได้รับประโยชน์จากการประกอบอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า รัฐต้องเพิ่มต้นทุนของอาชญากรในการประกอบอาชญากรรม คือ การเพิ่มโทษให้สูงขึ้น โดยการเพิ่มโทษปรับ เพราะโทษปรับของประมวลกฎหมายอาญาของไทยน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และน้อยมากจนไม่อาจยับยั้งการกระทำความผิดได้ แต่โทษจำคุกไม่เกินสามปีนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรจะคงโทษเดิมไว้ เพราะโทษจำคุกเป็นโทษที่สร้างต้นทุนกับสังคมอย่างมาก เช่น รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสร้างเรือนจำ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูนักโทษ ค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้ดูแลนักโทษ เป็นต้นซึ่งการบัญญัติกฎหมายต้องกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสมกับอาชญากรรม และเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อช่วยยับยั้งการกระทำความผิดและเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ จึงเห็นว่าโทษปรับที่กฎหมายอาญามาตรา 344 กำหนดไว้ไม่มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบันและไม่ก่อให้เกิดผลในการช่วยยับยั้งให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดกฎหมายจึงสมควรกำหนดโทษของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344 ให้สูงขึ้นจากเดิม โดยเฉพาะโทษปรับ จากเดิมที่กฎหมายอาญากำหนดให้ความผิดฐานนี้ “ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ให้แก้ไขเป็น “ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เพราะเป็น

กฎหมายที่รัฐนำแนวคิดของการปกป้องคุ้มครองสังคมเข้ามาบัญญัติไว้โดยรัฐจะเข้าไปกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างลูกจ้าง โดยที่นายจ้างลูกจ้างจะแสดงเจตนาตกลงทำสัญญาให้แตกต่างไปในทางลดหย่อนให้ต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไม่ได้และกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและมีโทษทางอาญาที่มีลักษณะเป็นอาญาแผ่นดิน ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1832/2535ที่วินิจฉัยว่า ความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน นั้น เป็นความผิดต่อรัฐซึ่งไม่อาจยอมความได้ ดังนั้น แม้ไม่มีผู้ใดมาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเมื่อความผิดตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานปรากฏต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนชอบที่จะกระทำการสอบสวนได้

ดังนั้น จึงควรให้มีการแก้ไขความผิดฐานฉ้อโกงแรงงาน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 344 จากเดิมที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดฐานนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ให้เปลี่ยนเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน และเพื่อบทกำหนดโทษในความผิดอาญานี้ โดยเพิ่มโทษปรับจากเดิมที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ ให้ระวางโทษปรับไม่เกิน 6,000 บาท เพิ่มเป็นให้ระวางโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท อันเป็นไปในแนวทางเดียวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เพื่อให้กฎหมายอาญามีความทันสมัย เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน และเพื่อเป็นการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมให้มีความปกติสุข

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

คณิง ฤาไชย. (2531). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณิต ณ นคร. (2556). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป.(พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2555). การก่อการร้ายกับการมอบอำนาจให้ดำเนินคดี. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จิตติ ดิงศภัทัย. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3.

(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จิตติ ดิงศภัทัย.(2546). กฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพฯ: จีระรัชการพิมพ์.

มานิตย์ จุมปา. (2553). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา.(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2555). คำอธิบายความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา.(พิมพ์ครั้งที่ 5).กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). อาชญวิทยาและทัณทวิทยา(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บทความ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (ม.ป.ป.). อัยการกับกระบวนการยุติธรรม.วารสารกฎหมาย,17(1).
หน้า 149.
- คณิต ฌ นคร. (2523, มกราคม). คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา.วารสาร
อัยการ,(25),3.หน้า 59-61.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2553, กันยายน). การวิเคราะห์โทษอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์. วารสาร
นิติศาสตร์, (39), 3. หน้า 514.
- เพลินดา ตันรังสรรค์จาก. (2554). สัมมนาระดมความคิดเห็น เรื่อง “แนวทางการจัดแบ่งกลุ่ม
ความผิดและโทษในประมวลกฎหมายอาญาไทย.จุลนิติ. หน้า 70.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2517). ความยินยอม-ยอมความตามกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกา.วารสาร
กฎหมาย,1(2).หน้า 156.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2548,กันยายน-ธันวาคม). ความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา 263
วรรคแรกของประมวลกฎหมายเยอรมัน, ดุลพาท 3,(52). หน้า 201.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. บันทึกนายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมาย
ของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127. วารสารนิติศาสตร์,
18(2).หน้า 12.
- อุดม รัฐอมฤต. (2535). การฟ้องคดีอาญา,วารสารนิติศาสตร์,22(2).หน้า 243.

วิทยานิพนธ์

- สุโข สุวรรณศิริ. (2499). ความผิดฐานฉ้อโกง.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- หยุด แสงอุทัย. “บทบัญญัติใหม่ๆ ในประมวลกฎหมายอาญา.”สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2556,
จาก [http : //www.library.coj.go](http://www.library.coj.go).
- อำนวย อินทุมณี. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.library.coj.go.th>

ภาษาต่างประเทศ

ELECTRONIC SOURCES

- GermanCrimianl Code section 12.Retrieved October 8,2013, from[http://www.gesetze-](http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/german_criminal_code.pdf)
[im-internet.de/englisch_stgb/german_criminal_code.pdf](http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/german_criminal_code.pdf)

The California Penal Code. Section 484. Retrieved 8, 2013, from

<http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/displaycode?section=pen&group=00001-01000&file=484-502.9>